

Л. М. ТОЛОЧКО

викладач

Р. М. ТОЛОЧКО

викладач

Луцький педагогічний коледж

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розкрито теоретичні засади художньо-естетичного виховання сучасних школярів. Висвітлено необхідність розгляду проблеми на сучасному етапі. Проаналізовано шляхи розвитку гармонійної особистості засобами художньо-естетичного виховання. Визначено, що орієнтація сучасної освіти передбачає долучення молоді людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості, у зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань художньо-естетичного виховання, базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості.

Ключові слова: художньо-естетичне виховання, сучасні школярі, гармонійний розвиток особистості.

У нелегкі часи змін, коли відбувається стрімка переоцінка духовних і культурних цінностей, найменш стійкою виявляється моральна життєва основа в зростаючого покоління. Тому сьогодні особливо гостро постає проблема художньо-естетичного виховання дитини.

В останні роки в педагогічній науці акцентують на питаннях теорії та практики художньо-естетичного виховання як на важливому засобі формування ставлення до дійсності, морального й розумового виховання, тобто як засобі формування всебічно розвиненої, духовно багаті особистості.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та дослідити засади художньо-естетичного виховання сучасних школярів.

Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає долучення молоді людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань художньо-естетичного виховання, базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості.

Художньо-естетичне виховання, будучи однією з основних форм духовного розвитку особистості, водночас є необхідним аспектом інших видів і форм – чи то моральне виховання, чи фізичний розвиток, чи формування світогляду. Специфіка художньо-естетичного виховання полягає в тому, що кінцевим його пунктом є всебічно розвинена особистість. Постає питання про перехід дослідження з художньо-естетичного виховання на якісно вищий рівень. Ідеться про подолання стереотипів в естетиці, педа-

гогіці, психології, в теоретичному осмисленні самого змісту процесу художньо-естетичного виховання, в характеристиці функціонування його механізму, в оцінці його інструментарію. Актуальною є проблема відмови від примітивізму самої практики художньо-естетичного виховання в усіх його ланках і на всіх рівнях [3].

На теоретичному рівні художньо-естетичне виховання зручніше, насамперед, розглядати як цілеспрямовану діяльність, завдяки якій формуються й задовольняються естетичні, зокрема художні, інтереси та потреби. Діалектичне співвідношення тут таке: будь-яка художня діяльність бере свій початок із потреб, і навпаки – діяльність породжує нові потреби.

Своєрідна ланцюгова реакція може бути схематично показана так: потреба – діяльність – потреба. В цьому ланцюгу, як правило, підвищується змістовний рівень усього процесу: в кожному акті діяльності породжується нова, якісно досконаліша потреба, яка, в свою чергу, зумовлює більш ефективну діяльність. У нормальних умовах, наприклад, захоплення мистецтвом протікає як потреба милуватися полотнами відомих художників, слухати музичні твори глибокого художнього змісту. Природно, що потреба супроводжується зростаючим рівнем уміння осягати мистецтво. Такий глядач, слухач активніше розвивається в результаті більш сприятливого збігу суб'єктивних та об'єктивних факторів, а це означає, що внутрішнє відчуття підтримується зовнішніми факторами.

Відомо, що рівень культури нашого суспільства, як правило, залежить від ефективності естетичного та художнього виховання в школі. Ось чому ми повинні говорити сьогодні про послідовність естетичного та художнього виховання, яке при безлічі варіацій, форм і можливостей охоплює практично все людське життя. Останню обставину необхідно виокремити, оскільки естетичне й художнє виховання в школі часто розглядають як замкнену систему. Тим самим випадають з поля зору духовні потреби майбутніх громадян нашого суспільства [5].

Як відомо, змістовний обсяг понять “естетичне та художнє виховання” має свої відмінності. Естетичне виховання – ширше за змістом поняття, воно практично охоплює, поряд з різноманітними видами мистецтва, всі джерела краси (соціальне та природне середовище), всі виховні сфери (трудова, фізична та інші компоненти виховання), всі предмети, що вивчають у школі.

Художнє ж виховання передбачає, що виховний процес виходить виключно з феномена мистецтва. Здійснюється воно через специфічні художні предмети.

У загальному вигляді вплив естетичного (художнього) виховання на особистість виражається в такому: естетичне (художнє) переживання – естетичний (художній) смак та оцінки (ціннісна орієнтація) – естетичний ідеал – світогляд. Педагогічне застосування цієї моделі зумовлено: предметом навчання (його обсяг і зміст за видами мистецтва), орієнтацією (методичною) навчання (її предметно-специфічні якості), підготовленістю учня (його суб'єктивними здібностями та рівнем художнього розвитку) [2].

Якщо говорити про предмет навчання, то теорія й практика художньо-естетичного виховання висунули принцип можливого взаємного зв'язку видів і явищ мистецтва, а якщо мати на увазі методику навчання та її результативність, то тут спрацьовує принцип творчого активного засвоєння предмета.

Дотримуючись цієї орієнтації, було висунуто гіпотезу нашого дослідження, яка має два напрями:

1. Якщо передбачити, що художнє та естетичне виховання в школі формує споживача художніх цінностей з правильною ціннісною орієнтацією та розвиває відповідний комплекс здібностей, то виявиться необхідним знайомити учнів, по можливості, з усіма істотними феноменами мистецтва. Та обставина, що існуюча практика навчання не забезпечує художньому вихованню необхідного обсягу змісту, зовсім не виключає постановки відповідних проблем дослідження та самої дослідницької роботи.

2. Змісту й завданням сучасного художньо-естетичного виховання більш за все відповідає творчо-активний принцип навчання. З поняттям творчої активності пов'язані такі якості особистості, як розвинена здібність уяви, пластичність мислення та його відносна самостійність, висока емпатія при спілкуванні з людьми. Загальним знаменником цих якостей вважають здібність до генерації нових ідей, або, як вважав С. Рубінштейн, результатом творчої людської діяльності є нові суспільно значущі цінності. Отже, творчу активність можна розглядати як потенційну готовність до створення подібних цінностей. При цьому багато досліджень підтверджують особливе впливове значення художніх дисциплін на формування творчої особистості.

У практиці навчання принцип творчої активності розглядають як найвищий ступінь мотивованого навчання, яке втілюється, насамперед, в різноманітних творчих завданнях.

Таким чином, сьогодні освіта й виховання часто реалізуються як два незалежних один від одного процеси: пошук моделі нової школи, тобто нової системи загальної освіти, й пошук системи естетичного виховання учнів. У зв'язку з цим одним із основних завдань української національної школи є формування естетичних інтересів і потреб, виховання духовної культури школярів, які повинні вміти творчо мислити, оцінювати різні життєві ситуації, відповідально ставитися до себе й результатів своєї праці. Адже метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості, як найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу. Досягнення цієї мети неможливе без створення в школі умов для самовизначення кожної молоді людини, усвідомлення нею себе як частини світу.

Висновки. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає долучення молоді людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяль-

ності, що є основою художньо-естетичного розвитку. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань художньо-естетичного виховання, базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості.

Дослідження наукової літератури з художньо-естетичного виховання дає можливість дійти висновку про те, що існують різні підходи щодо визначення поняття “художньо-естетичне виховання”. Численні тлумачення цих понять зумовлені багатогранністю цього процесу. В естетичному розвитку учнів важливе гармонійне поєднання навчання музики в школі та виховання в родині, що забезпечує формування в дітей естетичного ставлення до навколишньої дійсності.

Список використаної літератури

1. Беленька Г. В. Нові часи й нові діти: сподівання людства. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 17: Теорія і практика навчання та виховання.* 2005. Вип. 2. С. 25–30.
2. Дем'янчук О. Н. Методика художньо-естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи: навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл. і вчителів шкіл. Київ, 1996. 56 с.
3. Дем'янчук О. Н. Психолого-педагогічні проблеми естетичного виховання учнівської молоді. Київ, 1994. 61 с.
4. Масол Л. М. Державні стандарти базової і повної середньої освіти: Проект: Освітня галузь “Естетична культура”. *Освіта України.* 2013. № 1/2. С. 2. № 3/4. С. 7.
5. Падалка Г. М. Методологічні засади мистецької освіти. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). *Освіта України.* 2008. С. 43–87.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2017.

Толочко Л. М., Толочко Р. М. Теоретические основы художественно-эстетического воспитания современных школьников

В статье раскрыты теоретические основы художественно-эстетического воспитания современных школьников. Объяснена необходимость рассмотрения проблемы на современном этапе. Проанализированы пути развития гармоничной личности средствами художественно-эстетического воспитания. Определено, что ориентация современного образования предполагает приобщение молодого человека к эстетическому опыту человечества, к творческой деятельности, является основой эстетического развития личности, в связи с этим важное значение приобретает осмысление конкретных вопросов художественно-эстетического воспитания, базовых теоретических основ формирования эстетической культуры личности.

Ключевые слова: *художественно-эстетическое воспитание, современная школа, гармоничное развитие личности.*

Tolochko L., Tolochko R. Theoretical Foundations of Artistic and Aesthetic Education of Modern Schoolchildren

The article reveals the theoretical principles of artistic and aesthetic education of modern schoolchildren. Their contents are revealed. The necessity of considering the problem at the present stage is explained. The ways of development of harmonious personality by means of artistic and aesthetic education are analyzed. It is determined that the orientation of modern education involves the involvement of the young man in the aesthetic experience of mankind, in the creative activity that is the basis of the aesthetic development of the individual, in connection with this, the understanding of the specific issues of artistic and aesthetic

education, the basic theoretical foundations of the formation of the aesthetic culture of the individual becomes meaningful.

In the aesthetic development of students an important harmonious combination of musical education in school and family education, which allows to ensure the formation of children's aesthetic attitude to art, the surrounding reality, the education of a stable interest in Ukrainian folklore, the need to communicate with them.

The article states that the means of aesthetic education of junior pupils are works of art, fiction, nature, beauty of the surrounding world and everyday life.

Artistic and aesthetic education, being one of the main forms of spiritual development of the individual, simultaneously serves as a necessary aspect of other forms and forms – whether it is moral education, physical development, or the formation of a worldview. The specificity of artistic and aesthetic education is that the final item is a fully developed personality. The question is about the transition of a study on artistic and aesthetic education to a qualitatively higher level. It is about overcoming stereotypes in aesthetics, pedagogy and psychology, in theoretical understanding of the content of the process of artistic and aesthetic education, in describing the functioning of its mechanism, in evaluating its toolkit. The problem of refusal from the primitivism of the very practice of artistic and aesthetic education in all its links and at all levels is acute.

Key words: *artistic and aesthetic education, modern school, harmonious development of personality.*